

KÜLTÜRLERARASI ARABULUCULUĞUN TOPLUMSAL UYUM ÜZERİNDEKİ POZİTİF ETKİLERİ: AVRUPA BİRLİĞİ’NİN GÖÇMEN ENTEGRASYON POLİTİKASI KAPSAMINDA BELÇİKA ÖRNEK UYGULAMASI VE TÜRKİYE’NİN DURUMU

Bavver KILIÇOĞLU *

ÖZ

Kültürlerarası arabuluculuk, farklı kültürlere mensup bireyler arasında yaşanan uyuşmazlıkların/çatışmaların çözümünde en etkili yöntemlerden biri olarak kabul görmektedir. Yabancı göçmenlerin ev sahibi ülkelerde, temel haklara erişimini kolaylaştırma fonksiyonu sebebiyle, kültürlerarası arabuluculuk, devletlerin göçmen entegrasyon politikalarını onarıcı bir rol üstlenmektedir.

Bu çalışmada, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler bünyesinde hazırlanan raporlarda “kültürlerarası arabuluculuk” için örnek olarak gösterilen Belçika uygulaması, Avrupa Birliği kapsamında incelenmiştir. Ayrıca, bu örnek uygulama üzerinden, farklı kültürlere mensup bireyler arasında meydana gelebilecek çatışmaların önlenmesi ve var olan çatışmaların çözümü konusunda

---

* Arş. Gör. Dr., Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı, E-Mail: bawer_3521@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6104-7521.

Makalenin Gönderim Tarihi : 20.12.2023.

Makalenin Kabul Tarihi : 21.05.2024.

Kültürlerarası Arabuluculuğun Toplumsal Uyum Üzerindeki Pozitif Etkileri: Avrupa Birliği'nin Göçmen Entegrasyon Politikası Kapsamında Belçika Örnek Uygulaması ve Türkiye'nin Durumu
Türkiye açısından "kültürlerarası arabuluculuk" sisteminin üstlenebileceği kritik roller açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürlerarası arabuluculuk, göçmen, kültür, çatışma, entegrasyon.

THE POSITIVE EFFECTS OF INTERCULTURAL MEDIATION ON SOCIAL ADAPTATION: THE EXAMPLE OF BELGIUM'S IMPLEMENTATION WITHIN THE EUROPEAN UNION'S MIGRANT INTEGRATION POLICY AND THE SITUATION TÜRKİYE

ABSTRACT

Intercultural mediation is recognized as one of the most effective methods for resolving disputes/conflicts between individuals from different cultures. Due to its function of facilitating foreign migrants' access to basic rights in host countries, intercultural mediation plays a restorative role in states' migrant integration policies.

In this study, the Belgian practice, which is cited as an example for "intercultural mediation" in reports prepared by the European Union and the United Nations, is analyzed within the context of the European Union. Furthermore, through this case study, the critical roles that "intercultural mediation" can play for Türkiye in preventing conflicts between individuals from different cultures and resolving existing conflicts are explained.

Keywords: Intercultural mediation, migrant, culture, conflict, integration.

I. GİRİŞ

Göç, belirli bir coğrafi bölgeden başka bir bölgeye gruplar halinde insanların özel hareketlerini içeren bir sosyal olguyu ifade eder¹.

---

¹ Chetail, Vincent: The Transnational Movement of Persons under General International Law: Mapping the Customary Law Foundations of International Migration Law, Research Handbook on International Law and

Göçmen ise Birleşmiş Milletlerin tanımına göre, “*sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey*”dir².

-
- Migration, Chetail, Vincent / Bauloz Gloucester, Céline (Ed.), Edward Elgar Publishing, Massachusetts 2014, s. 1- 2.
- ² Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü tarafından hazırlanan Göç Terimleri Sözlüğü bu tanımları aktarırken evrensel olarak kabul gören bir göçmen tanımı bulunmadığını vurgulamaktadır. Perruchoud, Richard & Redpath – Cross, Jillyanne (Ed.): Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Uluslararası Göç Hukuku No: 31, 2. Baskı, s. 37. Bu sebeple literatürde bu tanım ile uyumsuzluk taşıyan farklı tanımlarla karşılaşmak mümkündür. Örneğin göçmen olmak için zulüm veya tehdit olmaksızın iyi bir yaşam sürmek kaygısı ile ve çoğunlukla da ekonomik sebeplerle bir başka ülkeye giden kişi olarak göçmen tanımı yapılmaktadır. Bkz. Özel, Sibel: Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü, YÜHFD., C.XVII, S. 2, 2020, s. 718 vd. Benzer şekilde Türkiye mevzuatı açısından da göç ve göçmen kavramları, Birleşmiş Milletler tanımından daha dar ve karmaşık bir muhteva ile ele alınmıştır. 5543 sayılı İskan Kanununda göçün tanımına yer verilmemiş ve ancak “göçmen” ile neyin anlaşılması gerektiği 3 ve 4’üncü maddelerde açıklanmıştır. Bu Kanunun 3’üncü maddesine göre göçmen, “*Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır.*”. 4’üncü madde düzenlemesi ise, “*Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı bulunup da sınır dışı edilenler ve güvenlik bakımından Türkiye’ye gelmeleri uygun görülmeyenler göçmen olarak kabul edilmezler*” düzenlemesi ile kimlerin göçmen statüsünde olamayacağını açıklamıştır. Bu hüküm gereği, Türkiye mevzuatı açısından göçmen statüsünde bulunan yabancıların bulunmadığı ifade edilmektedir. Bkz. Özel: Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü, s. 709- 710. Esasen 19.09.2006 sayılı 5543 sayılı İskan Kanunu, 14.06.1934 tarih 2510 sayılı İskan Kanununu yürürlükten kaldıran ve ancak birçok hükmünü de kendi bünyesinde muhavaza eden bir düzenlemedir. Bu Kanunlarda yapılan göçmen tanımı ise sadece Balkanlar’dan ülkeye gelen soydaşları tanımlamak için tasarlanmıştır. Bkz. Danış, Didem & Dikmen, Hilal: Türkiye’de Göçmen ve Mülteci Entegrasyonu: Politikalar, Uygulamalar ve Zorluklar, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Türkiye’nin Göç Siyaseti Özel Sayısı, 21(Özel Sayı), 2022, s. 40. “Göç” kavramının tanımı ise 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 3’üncü maddesinde yapılmıştır. Bu tanıma göre göç, “*Yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç*

Göçmenlerin varış ülkeleri, büyük sayıda yabancı kültürden olan kişilerin gelmesi ve ülkeye yerleşmesi neticesinde kaçınılmaz olarak tüm toplum için ekonomik ve kültürel dönüşüm süreciyle karşı karşıya kalmaktadır³. Göç hareketlerinin hızı ve nicel yoğunluğu, çokkültürlü toplumların oluşmasında kayda değer bir etki yaratmaktadır. Bu bağlamda sosyal uyumun artırılmasına ilişkin rasyonel politikaların oluşturulması önem

---

ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını, Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı” ifade etmektedir. 6458 sayılı Kanunda ise göçmen tanımı yapılmamıştır. Ancak bu Kanunun toplam beş muhtelif maddesinde “göçmen” ifadesine yabancılik unsurunu da içerecek şekilde yer verilmiştir. Benzer şekilde bu Kanuna dayanılarak çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte de “göçmen”in tanımı yapılmamıştır. Göçmen tanımının ciddi anlamda kısıtlandığı 5543 sayılı Kanunda “göç” tanımının yapılmamış olması ve benzer şekilde “göç” tanımının yapıldığı 6458 sayılı Kanunda da “göçmen” tanımının yapılmamış olması hem terimsel bir karmaşa yaratmakta hem de diğer kanunlarda kullanılan “göçmen” terimlerine verilen anlam ile çelişkiler yaşanmasına sebep olmaktadır. Örneğin 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 79'uncu maddesinde düzenlenen “göçmen kaçakçılığı suçu”, 5543 sayılı Kanundaki göçmen tanımı ile çelişen bir şekilde yabancı uyuklu kişilerin de göçmen statüsünde ele alındığını ortaya koyan bir muhtevaya sahiptir. Ayrıca 6458 sayılı Kanuna göre “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olmayan yabancılar”, “göçme” fiilini gerçekleştirebilmekteyken, 5543 sayılı Kanuna göre bu kişiler göçmen sayılamayacaktır. Bu terimsel karmaşaya dahil olmamak adına çalışmada, yabancı uyuklu olup Türkiye'ye herhangi bir sebeple bir yıldan fazla süreyle yaşayan kişiler için “göçmen” ifadesini kullanmayı uygun görüyoruz. Bu kullanım tarzı, bahsi geçen BM'nin göçmen tanımı ile de paralellik arz etmektedir. Göçmen kavramının benzer şekilde kullanıldığı farklı çalışmalar için bkz. Akıncı, Buket/ Nergiz, Ahmet/ Gedik, Ercan: Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul, Göç Araştırmaları Dergisi, C. 1, S. 2, Temmuz- Aralık 2015; Ok Şehitoğlu, Betül: Türkiye'de Göçmenlerin Entegrasyonu Mevcut Durum ve Öneriler, İLKE İlim Kültür Vakfı Yayınları, İlke Politika Notu 35, İlke Yayın No: 115, 2021.

³ Binanchini, Elena: The intercultural mediation: facilitate relations between immigrants and native born citizens, Rivista di Criminologia, Vittimologia e Sicurezza – Vol. IX – N. 1 – Gennaio-Aprile 2015, s. 68 vd.

taşımaktadır⁴. Göçmen hareketleriyle oluşan çokkültürlü toplumların uyum içinde yaşamalarını sağlamaya yönelik politikalarda, arabuluculuğun özgül bir yönü olarak “kültürlerarası arabuluculuk” önemli rasyonel araçlardan biri olarak kabul edilmektedir⁵.

Birleşmiş Milletler’e göre arabuluculuk; üçüncü bir tarafın onların rızasıyla iki veya daha fazla tarafı, çatışmayı önlemek, yönetmek veya çözmek için karşılıklı kabul edilebilir anlaşmalara ulaşmalarına yardımcı olmak suretiyle desteklediği bir süreçtir⁶. Taraflar arasındaki uyuşmazlıkların nedenleri belirsiz olabilir. Zira bu nedenler bilinçaltındaki önyargılardan ve düşmanlıklardan somut hedefler ve menfaatlere kadar geniş bir yelpazeyi içeren çeşitli faktörleri içerir⁷. Taraflar arasındaki uyuşmazlık çözüm yönteminde arabulucunun rolü, bir hâkim veya hakem gibi yargılama yapıp karar vermek değil; hukuki uyuşmazlıkların/anlaşmazlıkların tarafların menfaatlerine uygun bir çözüme varılmasını sağlamaktır⁸.

---

⁴ Akıncı/ Nergiz/ Gedik: Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul, s. 60.

⁵ Đorđević, Dragana (Ed.), Authors: Marjanović, Marija/Idris, Ivan/ Harbutli, Adam/ Sjekloća, Vladimir/ Matuško, Rajko: Student’s Handbook on Cultural Mediation, SlovakAid& UNCHR, Belgrade 2023, s. 19.

⁶ United Nations (UN), Guidance for Effective Mediation, New York 2012, s. 4. Birleşmiş Milletler’in arabuluculuğa ilişkin tanımına paralel olarak Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu’nda arabuluculuk tanımına yer verilmiştir. Kanun’a göre arabuluculuk, “*sistemik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretmediklerini ortaya çıkması halinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemidir*” (HUAK mad. 2).

⁷ Mahan, N. Laurana& Mahuna, L. Joshua: Bridging the Divide: Cross-Cultural Mediation, International Research and Review: Journal of Phi Beta Delta Honor Society for International Scholars, Vol. 7, Num. 1, Fall 2017, s. 11- 12.

⁸ Bianchini: The intercultural mediation: facilitate relations between immigrants and native born citizens, s. 69.

Farklı kültürlere sahip kişiler arasında yaşanacak çatışmalarda klasik arabuluculuk yöntemleri yeterli görülmemektedir. Zira çatışma taraflarının farklı kültürel arka planlara sahip olması, her iki kültüre de hakim olan ve gerekli duyarlılığı gösterebilecek spesifik bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Bu spesifik yaklaşım, bir modele dönüştürülmüş olup literatürde “kültürlerarası arabuluculuk (intercultural mediators)” olarak anılmaktadır⁹. Kültürlerarası arabuluculuk farklı terimlerle de anılabilmektedir. Örneğin, entegrasyon kolaylaştırıcıları veya dilsel arabulucular (integration facilitators or linguistic mediators), kültürel/topluluk tercümanı (cultural/community interpreter), kültürel araçlar ve tercümanlar (cultural mediators or interpreters), kültürel aracı/dilbilimsel arabulucu (cultural mediator/linguistic mediator) gibi birçok terimlerle kullanılmaktadır¹⁰. Terimsel açıdan farklı kavramların kullanılması disiplinlerarası bir kurum olması ile ilişkili olup çalışmada anlam karmaşasına yer vermemek adına, Avrupa Komisyonuna bağlı faaliyet yürüten Göç ve İçişleri Komitesinin, “kültürel arabuluculuk” ile eş anlamlı şekilde kullandığı “kültürlerarası arabuluculuk” kavramının kullanılması tercih edilmiştir¹¹.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği bünyesinde hazırlanan el kitabında kültürlerarası arabuluculuk şu şekilde açıklanmaktadır: “..., kültürel olarak farklı gruplar arasında üçlü bir etkileşimde iletilen kültürel içeriğin, her iki gruba karşı hem dil hem de kültür açısından ikili yeteneklere sahip bir kişi tarafından arabuluculuk edilmesi durumunda gerçekleşir. Bu arabuluculuk, kültürel farklılıkların, paylaşılan insan kimliğine sahip bireyler olarak karşılıklı anlayışı engellemesini önlemeyi amaçlar...”¹². Bu açıklamadan anlaşılacağı üzere, farklı kültürlere sahip bireyler arasında her iki kültürü de tanıyan üçüncü

⁹ Mahan, N. Laurana& Mahuna, L. Joshua: Bridging the Divide: Cross-Cultural Mediation, s. 17.

¹⁰ Rakovika, Blodina& Lanovitz, Sara: Cultural Mediation: An inclusive solution to help reduce the cultural and language barriers experienced by survivors of trafficking, Hibiscus Initiatives, London 2021, s. 8.

¹¹ https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/cultural-mediator_en, Erişim Tarihi: 16.03.2024.

¹² Marjanović, Vladimir (Ed.), Authors: Vještica, Saman Ali& Sjekloča, Vladimir: Protection Through Cultural Mediation: Handbook, UNHCR Crisis Response and Policy Centre, Belgrade 2020, s. 11.

bir tarafın (kültürlerarası arabulucunun) dahil olduğu üçlü bir iletişim yöntemi ile toplumsal uyumun artırılması hedeflenmiştir.

II. GÖÇMENLERİN EV SAHİBİ ÜLKEYE UYUMUNDA KÜLTÜRLERARASI ARABULUCULUK

Küresel ölçekte büyük göç akışlarının hızlanması ile çokkültürlü yaşam bölgeleri hızla artış göstermiştir. Bu sürecin doğal bir sonucu olarak klasik ulus devletler içerisinde yaşayan toplumlar “amaçlanan” homojen kültürel yapısını kaybetmekte ve “çokkültürlü toplum devletlerine” dönüşmektedir. Yani günümüz dünyasında tek tip kültür içeren toplum tasavvuru, çokkültürlü toplumların nicel artışı ve niteliğinin tanımlanması ihtiyacı ile beraber rasyonelliğini yitirmeye başlamıştır. Ancak bu netice beraberinde çokkültürlü toplumların bir arada uyum içerisinde yaşaması sorunsalını da beraberinde getirmiştir¹³.

Tarihsel açıdan göçmenlerin ev sahibi ülkeye uyumuyla alakalı üç farklı yaklaşım benimsenmiştir. 1970’li yıllara kadar ev sahibi ülkelerin göçmenlere yönelik yaklaşımına yön veren bakış açısı “asimilasyon” olmuştur. Bu yaklaşımda göçmenlerden; ev sahibi ülkenin dilini, değerlerini, gelenek ve göreneklerini benimsemeleri beklenmiştir. Bu dönemde, göçmenler yaşadıkları sorunları aşmada yalnız bırakılmış ve kendilerine herhangi bir kamusal destek veya tercümanlık/arabuluculuk hizmeti sağlanması zorunlu görülmemiştir.

İkinci aşama, çokkültürlülük kavramının yerleşik hale gelmeye başladığı 1970-1990 yılları arasındaki döneme denk gelmektedir. 1970’lerden sonra çokkültürlülüğün değeri, kültürel çeşitliliğin korunması ve kültürel kimliğin önemi daha fazla dikkate alınmıştır¹⁴.

Son aşama olan 1990’lardan sonra ise devletlerin olumlu önlemler alarak kültürel çeşitliliği koruması yükümlülüğü ön plana

---

¹³ Fokin, Vladimir/ Baryshnikov, Vladimir/ Bogoliubova, Natalia/ Nikolaeva, Julia/ Ivannikov. Igor/ Portnyagina, Mariya/ Ryazantseva, Natalia/ Eltc, Elena/ Chernov, Igor: Multiculturalism in the Modern World, In International Journal of Environmental & Science Education, 11 (18), 2016, s. 10777- 10778.

¹⁴ Marjanović (Ed.), Authors: Vještica& Sjekloća: Protection Through Cultural Mediation: Handbook, s. 12.

çıkmıştır. Bu süreçte kültürel çeşitlilik, azınlıkların korunması ve kimlik konuları daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Bu dönemden itibaren kültürel çeşitliliğin korunması yükümlüğü devletin sorumluluğunda görülmüştür¹⁵.

Farklı kültürden bireylerin bir arada yaşamasının neticesi olarak; idari, sosyal, ekonomik, siyasal alanlarda meydana gelen çatışmalarda “kültürel farklılıklara” ihtimam gösteren spesifik bir çözüm yönetim planını zaruri kılmaktadır. Farklı kültürden bireylerin dahil olduğu çatışmaların çözümündeki kilit nokta, tarafların kendi yıkıcı-itici koşullarını tanımak; birey ve toplum için en uygun şekilde bu süreci doğru yöntemler ile koordine etmeyi öğrenmektir¹⁶. Bir toplumun kültürüne dahil olan “dış kültür” ile kurulacak iletişimde hassas bir yaklaşım modelinin benimsenmesi gerekmektedir. Zira bu yaklaşımın kabulü, kültürlerarası farklılıkları anlamaya başlamak, uyum içinde yaşamayı öğrenmek ve ideal uyum için elzemdir¹⁷. Çünkü kültür, kimliğin tanımlanması, ifade edilmesi, kişinin kendini gerçekleştirme için bir zemin teşkil eder ve insanların kimlikleri ile aidiyet hisleri, güvenli bir çevrede yaşama isteğiyle doğrudan bağlantılıdır. Bireyler güven duygusuna sahip olduklarında özgür kararlar alabilir ve seçimde bulunabilirler. Kişinin içinde yaşadığı kültürel çevre bu konuda ona ilk ve en önemli ortamı sağlar¹⁸. Bu nedenle farklı kültürlerden gelen bireylerin kültürel yapılarına saygı duymak ve anlamaya çalışmak önem kazanmaktadır.

Kültürlerarası arabulucular, çokkültürlü toplumların oluşmasında önemli bir faktör olan göçmenlere ses ve görünürlük kazandırmaktan sorumludur. Göçmenler genellikle ev sahibi ülkenin dilini ve kültürünü bilmediği için resmi makamlarla veya baskın kültür üyeleri ile çatışmalar

---

¹⁵ Dahinden, Janine& Chimienti, Milena: Professionelles Sprachmitteln und interkulturelles Vermitteln im Gesundheits-, Sozial-, und Bildungsbereich: Theoretische Perspektiven, Forschungsbericht zuhanden von INTERPRET, Neuchâtel 2002, s. 5- 6.

¹⁶ Portera, Agostino: Intercultural Mediation From a European Perspective, Busch, Dominic (Ed.): The Routledge of Intercultural Mediation, Routledge Taylor& Francis Groupe, New York and London 2023, s. 164.

¹⁷ Mahan& Mahuna: Bridging the Divide: Cross-Cultural Mediation, s. 14.

¹⁸ Koçak, Mustafa: Çokkültürlülük Açısından Dil Hakları, Liberte Yayınları, Ankara 2013, s. 61 vd.

yaşamaktadır. Bu grupta olan bireyler sosyal damgalanmalar neticesinde ciddi uyum sorunları ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Yani farklılaşan kültürler çatışmaları olumsuz yönde besleyebilmektedir. Göçmenlerin özellikle eğitim, sağlık ve adalet alanlarında yaşadıkları çatışmaların çözümünde “kültürlerarası arabuluculuk” perspektifini uygulamak, toplumsal barış ve uyum için ideal bir seçenek olarak görülmektedir¹⁹. Kültürlerarası arabuluculuk vasıtasıyla, daha etkili bir bilgi alışverişi sağlanabilir, karşılıklı anlayış ideal şekilde oluşturulabilir ve yaşanması muhtemel çatışmalar engellenebilir ve/veya mevcut çatışmalar daha kolay çözülebilir.

Farklı kültürlerin birbirine zıt algılamalara yol açabilecek kabullerinin olması, birçok ülkede uyuşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu uyuşmazlıklar, yalnızca sosyolojik vaka seviyesinde kalabileceği gibi, ulusal ceza hukuk sistemlerinin müdahalesini gerektiren adli vakalar olarak da kaydedilmiştir. Başka bir deyişle, bir kültürde olağan kabul edilen bir davranış, farklı bir kültürde hukuki açıdan cezalandırılabilir bir eylem olarak algılanabilmektedir. Örneğin, İngiltere’de kayda düşmüş bir vakada Nijerya kökenli bir kadın (Adesanya) çocuklarının yüzlerini jiletle kazıyarak onlara fiziksel zarar verme suçlamasıyla karşı karşıya kalmıştır. Kadın savunmasında; Nijerya’da bulunan Yoruba kabilesine mensup olduğunu ve kazıdığı sembolün mensup olduğu kabileye ait olduğunu, bu sembolü çocuklarının yüzüne kazımaması halinde çocuklarının kimliksiz kalacağını ve bu durumun çocuklarına zarar vereceğini (onları lanetleyeceğini) ileri sürmüştür²⁰.

Benzer şekilde ABD’de bulunan Japon kökenli bir kadın (Fumiko Kimora) ailevi sebeplerden dolayı psikolojik sorunlar yaşayarak kendini öldürmeye karar vermiştir. Biri dört yaşında diğeri altı aylık olan iki çocuğunu da yanına alarak Pasifik Okyanusunda çocukları ile boğulmak için Okyanusa doğru açılmıştır. Netice olarak iki çocuğu boğulmuş ve kendisi sağ kurtarılmıştır. ABD’de Fumiko Kimora hakkında iki çocuğunu kasten öldürmekten dolayı kamu davası açılmış ve bu durum basında genişçe yer bulmuştur. Kamuoyunu derinden sarsan bu vaka

---

¹⁹ Bianchini: The intercultural mediation: facilitate relations between immigrants and native born citizens, s. 68.

²⁰ Üye, Saim: Kültürel Savunma: Kavram ve Argümanlar, Ankara Barosu Dergisi, Y. 68, S. 2010/3, s. 24.

sonrasında birçok Japon kökenli Amerikalı, Fumiko Kimora'nın yargılanmasına itiraz eden dilekçelerini Mahkemeye sunmuşlardır. Zira yaşanan bu vaka Japon geleneklerine uygun bir davranıştır. Japon kültürü intihar eden insanların kendileri ile beraber çocuklarını da öldürmesini meşru saymaktadır²¹.

Bu konuda öne çıkan bir diğer örnek ise sağlık hizmetlerinin sunulmasında kültürün rolü üzerinedir. ABD'de Afrikalı hastasına “nasıl hissediyorsun” diye soran hekime “acı gitti” diyerek cevap verilince hekim hastasının iyileştiğini düşünmüştür. Ancak kadın kendi dilinin pragmatik yapısının etkisi ile İngilizceyi kullanmaktadır ve kendi dilinde “acı şuan gitti ama bir daha gelebilir” anlamına gelecek şekilde ifade ettiğini düşünmektedir. Yani hasta tam iyileşmediği halde doktor, - yaşanan noksan iletişim- sonucunda tedavinin olumlu sonuçlandığı kanaatine varmıştır²². Sunulan bu örnekler farklı kültürlerde olan bireylerin yine kendi kültürel yapılarından etkilenen doğru- yanlış ve iyi-kötü kavramlarına bakış açılarının birbirini iten kuvvetlere dönüşebilme potansiyelini ortaya koymasından dolayı değer kazanmaktadır. Bu vakaların bir kısmı “kültürel suç” veya “kültürel savunma” tartışmaları ile kesişmekte olup bu örnekleri çoğaltmak mümkündür²³.

---

²¹ Üye, Saim: Amerikan Hukuku ve Asya Kültürü: Bir Karşılaştırma, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arşivi, İstanbul Barosu, Sayı: 17, 2007, s. 108.

²² Cockerham, William C.: Medical Sociology, Routledge: Taylor&Francis Group, London and New York 2016, s. 231.

²³ Örneğin Müslümanlık ve Yahudilikte meşru görülen erkek ve/veya kız çocuklarının sünnet edilmesinin meşruluğu Avrupalı ülkelerde ciddi anlamda sorgulanmaktadır ve birçok vakaya konu olmuştur. Almanya'da dört yaşındaki çocuğunu sünnet ettirdikten sonra kanaması olması üzerine hastaneye götüren ebeveynler ve sünneti yapan kişi hakkında yaralamadan dolayı ceza davası açılmıştır. Bkz. Nuhoğlu, Ayşe: Sünnet ve Ceza Hukuku, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 2, 2013, s. 211- 219. Benzer şekilde Hint geleneklerinde ölülerin yakılarak küllerinin nehirlere atılması, Yahudi ve Müslüman toplulukların hayvanları kesme yöntemleri, çokeşlilik gibi birçok geleneksel yöntem toplumdan topluma farklı nitelendirmeler ile karşı karşıya kalabilmektedir. Bu nitelendirmeler bir çatışma alanı yaratarak “kültürel suç” ve “kültürel savunma” kavramlarının açığa çıkmasına sebep olmuştur. Konuyla ilgili detaylı bir çalışma için bkz.

Küreselleşen dünyada bireyler göç faktörünün de etkisiyle farklı kültürlerde olan toplumlara daha fazla bir arada yaşamaya başlamıştır. Farklı kültürden bireyler arasında yaşanması muhtemel çatışmaların kendine özgü koşullarını anlamak ve çözüm için doğru bir yöntem ve yönetim metodunu geliştirmek toplumsal uyum ve barış için kilit bir öneme sahiptir. Farklı kültürel değerlere sahip olan bireyler arasında yaşanması muhtemel çatışmalara alternatif çözüm yollarından birisi olan arabuluculuğun uygulanması fikri, arabuluculuğun bizatihi kendisine yönelik farklı bakış açılarının gelişmesine yol açmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Avustralya gibi yoğun göçmenlerin bulunduğu ülkelerde, “arabuluculuğa kültür odaklı yaklaşım” farklı çözüm modelleri geliştirilmiştir. Portera’nın aktarımına göre bu yaklaşımlar metakültürel (metaculture), transkültürel (transculture), multikültürel (multicultural) ve kültürlerarası (intercultural) şeklinde dörde ayrılmaktadır²⁴.

Birinci grup olan metakültürel yaklaşımı, kültür kavramının üstünde olan bir üst kültür kavramını ifade etmektedir. Bu yaklaşım, göçmen kökenli kişilerin kültürel farklılıklarını dikkate almadan ve insanların kültürünü değiştirmeden süreci kontrol altında tutmayı amaçlamaktadır. Zira kültürel çatışmalar, farklı kültürleri aşan bir metakültür çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu yaklaşım özellikle çatışan tarafların kültürünü dikkate almadan profesyonel etkileşimi hedeflemesi sebebiyle yetersiz ve hatta potansiyel olarak tehlikeli görülmektedir. İkinci grup olan transkültürel yaklaşım, evrensel olarak görülen saygı, dürüstlük gibi değerlerin; barış, adalet gibi kavramların gelişimi için rol oynaması gerektiğini amaçlar. Arabuluculuk alanında bu yaklaşım değer olarak edindiği saygı, dürüstlük gibi kavramların evrensel olarak var olup olmadığı veya var edilip edilmeyeceği sorunsalı ile karşılaşmaktadır. Yani bireyin değerlerinin mutlak hakikat olarak bir başkasına dayatılması çıkmazlığıyla sonuçlanabilecektir. Arabuluculuk müessesesinde de bu durum geçerlidir; evrensel bir değer olarak arabulucu tarafından benimsenen kuralların uyumsuzluğun tarafları açısından subjektif kalabileceği ve arabulucunun kendi düşüncelerini dayatması riski

---

Parekh, Bhikhu: Çok Kültürlülüğü Yeniden Düşünmek, Bilge Tanrıseven (Çev.), Phoenix Yayınevi, Ankara 2002, s. 348 vd.

²⁴ Portera, Agostino: Intercultural Competences in Mediation, Counselling and Psychotherapy, Portera, Agostino/ Moodley, Roy/ Milani, Marta (Ed.): In Intercultural Mediation Counselling and Psychotherapy in Europe, Cambridge Scholars Publishing, 2020, s. 13- 16.

oluşturabileceği ifade edilmektedir. Üçüncü grup olan multikültürel yaklaşım²⁵, arabuluculuk müessesesinde birden fazla kültürün bir arada uyumlu yaşaması için birçok avantajı barındırır. Bu yaklaşımda yabancı kültürün yerleşik kültürle aynı haklara sahip görülmesi ve saygı duyulması yönü, bir avantaj olarak görülmektedir. Ancak sürekli farklılık vurgusu arabulucular üzerinde homojenleşmiş bir milliyetçilik dürtüsünün gelişmesine sebep olabilecektir. Ayrıca bu yaklaşıma göre, yoğun farklılık vurgusu kişilerin öznel sorunlarının ortaya çıkmasını da engelleyebilecektir. Zira kişinin taşıdığı hiperaktivite veya depresyon gibi subjektif sebeplerin kültürel farklılık içerisinde görünmesi ve kültüre indirgenen davranış olarak yanlış yorumlanmasına da sebebiyet verebilecektir. Son grubu ifade eden kültürlerarası yaklaşım ilk olarak ABD'de kullanılsa da Avrupa'da geniş bir uygulama alanı bulmuştur. 1930'larda ABD'deki uygulama, entegrasyonu aşacak bir şekilde asimilasyon yolu olarak görülmüş; ayrımcılık ve toplum içi ayrışmaya yol açmıştır. Avrupa'da uygulama alanı bulan kültürlerarası yaklaşım ise epistemolojik olarak evrenselliğin ve göreceliğin tüm olumlu yanlarını içerir. Farklılıkları anlama ve saygı göstermenin (çokkültürlü yaklaşımın) bir adım ötesine geçerek; adaletsizliğe sebep olan toplumsal kuralları ve rolleri tanıyarak bunları giderme ve farklı kültürlerin gerçek etkileşimi için fırsat sunma gibi imkanları barındırır. Arabuluculukta kültürlerarası bir bakış açısının tesis edilmesi, "kültürün" klasik anlamda kavranan "statik ve hiyerarşik" algılanması durumunu aşmayı hedefler²⁶.

III. KÜLTÜRLERARASI ARABULUCULUĞUN ÇOK DİSİPLİNLİ YÖNÜ VE TERCÜMANLIKTAN FARKLARI

Kültürlerarası arabuluculuğun birçok disiplinin iç içe geçtiği spesifik bir alandır. Çeviri ve dil bilimsel çalışmalara konu olan

²⁵ Bu terim ilk kez 1971 yılında Kanada hükümeti tarafından kullanılmıştır. Asimilasyon politikalarına bir tepki olarak göçmenlerin yeni katıldığı toplum içerisinde kendi kültürünü ve kimliğini koruyarak varolması gerekliliği savunulmuştur. Bkz. Alkan Aykaç, Songül& Karakaş, Mehmet: Entegrasyon, Asimilasyon ve Uyum Kavramları Arasında Türkiye'nin Seçimi, İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi, Göç ve Mültecilik Özel Sayısı, 2022, s. 423.

²⁶ Portera: Intercultural Mediation From a European Perspective, s. 166-167.

kültürlerarası arabuluculuk aynı zamanda hukuk, iletişim, sosyoloji, sağlık yönetimi gibi disiplinlerin de ilgi alanına girmektedir²⁷. Kültürlerarası arabuluculuk ile tercümanlık, birbirine oldukça yakın alanlar gibi görünse de, kültürlerarası arabuluculuğun diğer disiplinlerle olan sıkı ilişkisi sebebiyle ayrıştıkları önemli noktalar bulunmaktadır. Tercüme etmenin temel amacı farklı bir dildeki anlamı mümkün olan en doğru şekilde karşı tarafa aktarmaktır. Kültürlerarası arabuluculuk ise, daha kapsamlı bir iletişim için daha zengin bir aracılık faaliyeti olarak değerlendirilebilir²⁸. Yani; kültürlerarası arabuluculukta kültürel anlam, algılama, yaklaşım, tavır gibi birçok etken ön plandadır. Ayrıca, tercümanlık, kültürlerarası arabuluculuğa göre çok daha eski bir meslek kolu olup standartları daha belirgindir. Örneğin, ilgili tarafların söylediklerini kelimesi kelimesine çevirmek; kendi görüş veya yaklaşımını çeviriye yansıtmamak; ekleme çıkarma yapmamak; yaşanan veya yaşanabilecek muhtemel bir uyuşmazlığa herhangi bir müdahalede bulunmamak gibi kalıpları bulunmaktadır.

Kültürlerarası arabuluculuk ise, sadece dile odaklanmaz aynı zamanda kültüre de odaklanır ve 1990'lı yıllardan sonra popüler hale gelen ve mesleki standartları günümüzde de tam oturmamış olan yeni bir alandır²⁹. Kültürlerarası arabuluculuk ve tercümanlık alanları arasında temel farklılıklar olmasına rağmen, bu alanlar birbirini tamamlar ve bu nedenle biri diğerini gerektirir. Başka bir deyişle, kültürel arabulucu olarak eğitim almamış bir tercüman, iletişim sorununu çözmek için iletişim kurmaya çalışan iki taraf arasında dilsel anlamları başarıyla

---

²⁷ Tonioli, Valeria& Brichese, Annalisa: La mediazione interlinguistica ed interculturale Competenze comunicative interculturali, tecniche e strategie dei mediatori, EL.LE, Vol. 4, Num. 3, 2015, s. 413 vd.

²⁸ Verrept, Hans: What Are the Roles of Intercultural Mediators in Health Care and What Is the Evidence on Their Contributions and Effectiveness in Improving Accessibility and Quality of Care for Refugees and Migrants in the WHO European Region?, Health Evidence Network Synthesis Report 44, World Health Organization, Regional Office for Europe, 2019, s. 48 vd.

²⁹ Theodosiou, A.& Aspioti M. (Ed.): Authors: Klemm, I./ Wittgen, G./ I. Coune, I. / Verrept, H./ Cruz, C./ Diniz, M./ Panagiotopoulou, A.I./ Papagiannopoulou, M.T./ Rozi A./ Basili, N./ Bianconi, L./ Raguso, C./ Kaczmarczyk, D.: Research Report On Intercultural Mediation For Immigrants In Europe, TIME Train Intercultural Mediators for a Multicultural Europe, 2016, s. 16- 17.

iletebilecek yeteneğe sahip olabilir. Ancak kültürel, dini ve diğer toplumsal nedenlerden kaynaklanan gerçek ihtiyaçları tam olarak anlayamayabilir ve başarıyla iletemeyebilir. Benzer şekilde, her iki tarafın kültürünü yüksek seviyede tanıyan bir kişi, yeterli dil becerisine sahip değilse, beklenen iletişim seviyesini sağlayamayabilir. Bu sebeple, kültürlerarası arabuluculukta hem yüksek dil becerisi hem de farklı kültürlerle hakimiyet aranmaktadır³⁰. Ancak tüm bunlara ek olarak çatışma çözümü konusunda arabuluculuk müessesesinin gerektirdiği yetkinliği de taşıması gerekecektir. Zira kültürlerarası arabuluculuk müessesesi uyumsuzlukların alternatif çözüm yöntemlerinden birisi olarak kabul edilmektedir³¹.

IV. KÜLTÜRLERARASI ARABULUCULUK KAPSAMINDA AVRUPA BİRLİĞİNİN GÖÇMEN ENTEGRASYON POLİTİKASI

Göçmenlerin Avrupa'ya ideal şekilde entegrasyonu, Avrupa Topluluklarının yapmış olduğu 1997 tarihli Amsterdam Antlaşması'ndan bu yana kabul edilen bir politika olarak varlığını devam ettirmektedir. Bu Antlaşma ile göçmenlerin Avrupa'ya entegrasyonu üç sütunlu Topluluk yapısının birinci sütununa dâhil edilmiştir³². 2008 yılında düzenlenen "Avrupa Kültürlerarası Diyalog Yılı" konferansında, üye devletlerden

---

³⁰ Sjekloća, Vladimir (Ed.): Authors: Marjanović, Marija& Harbutli, Adam: Standards On Cultural Mediation In Protection, UNHCR Crisis Response and Policy Centre, Belgrade 2021, s. 8.

³¹ Mahan& Mahuna: Bridging the Divide: Cross-Cultural Mediation, s. 11-22.

³² Avrupa Birliği yapısı, Maastricht antlaşmasına kadar üç farklı topluluk şeklinde varlığını devam ettirmekteydi. Bu topluluklar, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu şeklindeydi. Maastricht antlaşması ile beraber bu üç topluluk Avrupa Birliği çatısında birleştirilmiş ve iki yeni eylem alanı olarak; Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası ile Adalet ve İçişlerinde İşbirliği Politikası oluşturulmuştur. Bu değişiklik ile beraber topluluklar ve ekonomik-parasal birlik konuları birinci sütunu, Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası ikinci sütunu, Adalet ve İçişlerinde İşbirliği Politikası ise üçüncü sütunu oluşturmuştur. Bkz. BAYRAM, Mehmet Hanifi: Avrupa Birliği Hukuku Dersleri, Ankara 2018, s. 46.

birçoğunun “çokkültürlü” karakteri gözetilerek “kültürel diyalog” kurulması ihtiyacı açıkça vurgulanmıştır³³. 2010 yılında yayınlanan “Politika Yapıcıları ve Uygulayıcıları için Entegrasyon Üzerine El Kitabı” çalışmasında, entegrasyon, tüm göçmenler ve üye devletlerin sakinleri arasında karşılıklı uyum süreci olarak tanımlanmış; hükümetler, entegrasyon politikasına hem göçmenleri hem de mukim halkları dahil etmeye teşvik edilmiş ve karşılıklı hak ve sorumluluklarını açıkça iletmeleri önerilmiştir. Ayrıca, yerel düzeyde, göçmen kökenli ve göçmen kökenli olmayan yerel sakinler arasında sık ve anlamlı etkileşime ilişkin mekanizmaların oluşturulması gerektiği de vurgulanmıştır³⁴.

Avrupa Birliği, arabuluculukta “kültürün rolüne” ilişkin önceki başlıklarda açıklanan yaklaşımlardan “kültürlerarası” yaklaşımı benimsemiştir. Avrupa Komisyonuna bağlı faaliyet yürüten Göç ve İçişleri Komitesi “kültürel arabuluculuk” ile “kültürlerarası arabuluculuğu” eş anlamlı kavramlar olarak kullanıp, “göç bağlamında, farklı dilleri konuşan ve farklı kültürel geçmişlerden gelen insanlar arasındaki iletişimi (tercüme dahil) kolaylaştıran bir profesyonel.” şeklinde tanımlamıştır.

Göç ve İçişleri Komitesi, kültürlerarası arabuluculuğun tanımını yaptıktan sonra kapsamına ilişkin şu açıklamalara yer vermektedir³⁵: “1. Kültürel arabulucular, yanlış anlaşılmaya yol açabilecek kültüre özgü ifadeleri ve kavramları açıklığa kavuşturarak farklı değer kümeleri, hayata yönelimler, inançlar, varsayımlar ve sosyokültürel gelenekler hakkında bilgi sağlar. 2. Kültürlerarası arabuluculuk kayıtlı bir meslek değildir; bu nedenle kültürel arabulucuların rolü açıkça tanımlanmamıştır ve kabul edilmemiştir. Bu nedenle uygulama standart bir davranış kurallarına uymamakta ve belirli bir yasal çerçeve içinde uygulanmamaktadır. 3. Kültürel arabulucu ve kültürlerarası arabulucu terimleri, AB Üye Devletlerinde farklı şekilde kullanılmaktadır ve farklı standartlar uygulanmaktadır. 4. Kültürlerarası arabuluculuk, mesajları göndericiden alıcıya iletmenin tercümeden çok daha geniş ve daha zengin

³³ <https://www.ab.gov.tr/p.php?e=41515> (16.03.2024)

³⁴ Niessen, Jan& Huddleston, Thomas: Handbook on Integration for policy-makers and practitioners, European Commission, April 2010.

³⁵ https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/cultural-mediator_en, Erişim Tarihi: 16.03.2024.

bir yolu olduğundan, kültürel arabulucu tercüman terimiyle karıştırılmamalıdır.”

Bu tanım ve kapsamdan da anlaşılacağı üzere, kültürlerarası arabuluculuk müessesesi, göçmen pozisyonunda bulunan kişilerin ev sahibi konumunda bulunan kültüre entegrasyonunu sağlamak için düşük maliyetli ve hızlı çözüm sunan bir yaklaşım olarak ele alınmıştır³⁶. Kültürlerarası arabulucular, göçmenler ile kurumlar arasında bir köprü oluşturmaktadır ve entegrasyonlarını hızlandıran bir misyonu üstlenmektedir. Göçmenlerin ev sahibi ülkedeki en temel insani ihtiyaçlarını gidermek için çalışması, sağlık ve eğitim hizmetlerinden faydalanması gibi konularda yaşayacağı temaslar için kendi kültürünü de tanıyan araçlar ile hareket etmesi ve bu kişilerden faydalanması toplumsal uyum ve barışı arttıracaktır³⁷.

Avrupa'da kültürlerarası arabuluculuk üzerine yapılan bir literatür araştırmasında, 2011-2020 yılları arasında İngilizce, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca ve Portekizce dillerinde yazılmış toplamda 47 kitap ve makale ele alınmış; bu çalışmada, kültürlerarası arabuluculuk kurumunun akademik camia tarafından ne kadar ilgi çekici bir konu olarak görüldüğü vurgulanmıştır³⁸. Ayrıca bu çalışmada, kültürlerarası arabuluculuğun literatürde yer edinmesinde farklı disiplinlerden olan araştırmacıların ilgisinin büyük etkisi de ifade edilmektedir. Kültürlerarası arabuluculuk, dilbilimciler (çeviri ve tercümanlık alanlarında), hukukçular (tahkim ve adalet mekanizması içerisinde bulunan arabuluculuk sistemi içerisinde), siyaset bilimcileri, sağlık idarecileri (hastane arabuluculuğu), eğitim bilimciler (özellikle okul arabuluculuğu) gibi farklı bilim alanlarındaki uzmanlar tarafından yoğun şekilde çalışılmaktadır. Bu literatür incelemeleri neticesinde, özellikle yoğun göç alan ve göçmenlere uygun desteğin verilmesi ihtiyacının

---

³⁶ Marjanović (Ed.): Authors: Vještica, & Sjekloća: Protection Through Cultural Mediation: Handbook, s. 40.

³⁷ Sjekloća (Ed.): Authors: Marjanović & Harbutli: Standards On Cultural Mediation In Protection, s. 23.

³⁸ Ancak kültürlerarası arabuluculuğun güncel pozisyonu sebebiyle “göç ve entegrasyon” üzerine yapılan çalışmalar içerisinde yetersiz şekilde ele alındığını ileri süren görüşler de bulunmaktadır. Bkz. Marjanović (Ed.): Authors: Vještica, & Sjekloća: Protection Through Cultural Mediation: Handbook, s. 9.

bulduğu Avrupa’da kültürlerarası arabuluculuğun akademik alanda yoğun ilgi gördüğü belirlenmiştir. Ancak, kültürlerarası arabuluculuğun tam olarak ne olduğu, nasıl yapılandırılması ve desteklenmesi gerektiği konusunda güçlü bir mutabakatın bulunmadığı ve birçok araştırmanın kavramsal açıdan literatür incelemesinden ibaret olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, nitel açıdan konuyu ele alan çalışmaların büyük bölümünün kültürlerarası arabulucu olarak hareket eden kişilerin algıları ve hissettikleri ile ilgili olduğu vurgulanmıştır³⁹.

V. KÜLTÜRLERARASI ARABULUCULUK FENOMENİ: BELÇİKA ÖRNEK UYGULAMASI

Kültürlerarası arabuluculuğun uygulama alanlarının genişliği ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Örneğin İtalya’da sağlık, eğitim ve birçok diğer alanda uygulama alanı bulabilirken; Belçika’da sağlık hizmetlerinin sunulduğu hastanelerde uygulama alanı bulmuştur⁴⁰. Esasında birçok Avrupa devletinde, kültürlerarası arabuluculuk, sağlık sisteminde göçmen entegrasyonu hedefi için uygulama alanı bulmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü’nün hazırladığı raporlara göre, kültürlerarası arabulucular; sağlık hizmetleri alanında farklı dil ve kültürden olmanın getirdiği engelleri aşmada son derece etkili bir misyonu yerine getirmektedir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından Ağustos 2018 ve Ocak 2019 yılları arasında yapılan kapsamlı bir araştırmada kültürlerarası arabulucuların; farklı kültürden ve dilden olan bireylerin yaşadığı engelleri azaltmak; mülteci ve göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişimlerini artırmak amacıyla istihdam edildiğini ortaya koymaktadır. Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Birliğine üye olan 17 üye devlette kültürlerarası arabulucuların geçici bir meslek olarak tanındığını ortaya

---

³⁹ Bahsi geçen araştırmada kültürlerarası arabuluculuk ile ilgili ulusal ve uluslararası yasal çerçevenin belirgin olmaması eleştirilmiş ve konuyla ilgili yapılacak akademik çalışmalarla yönetsel yapıların dikkatinin çekilebileceği tespitleri yapılmıştır. Bkz. Portera, Agostino/ Trevisan, Michael S./ Milani, Marta: A Status Report on School Intercultural Mediation in Europe, Journal of Educational, Cultural and Psychological Studies, No. 22, 2020, s. 49–70.

⁴⁰ Erdilmen, Merve: Frameworks and Good Practices of Intercultural Mediationfor Migrant Integration in Europe, IOM UN Migration, September 2021, s. 30.

koymaktadır⁴¹. Sağlık sisteminde bu müessese daha çok sağlık yönetimi ve idaresi açısından uygulama alanı bulmaktadır. Yapısı itibariyle dezavantajlı olan göçmen gruplarının sağlık hizmetlerine kolay erişimi için ideal bir yöntem ve yönetim programının planlanması ve uygulanması elzemdir. Zira başarılı bir sağlık yönetimi oldukça karmaşık bir süreç olup sağlık hizmetlerinin en adil bir şekilde dağıtımının yapılmasını hedeflemektedir. Tarihsel olarak, özellikle salgın hastalıkların hızlıca yayılması, derin korkuya-aşırı tepkiye yol açmakta ve hatta “diğerlerine” karşı önyargının oluşmasına sebep olmaktadır. Bu ayrımcılığın genel hedefinde ise yabancılar yer almaktadır⁴².

Fransa, Almanya, İsviçre, İtalya gibi birçok Avrupa ülkesinde kültürlerarası arabuluculuk uygulaması bulunmaktadır. Ancak bu çalışmada örnek uygulama Belçika ile sınırlandırılmıştır. Bunun temel sebebi, aşağıda da belirtileceği üzere kültürlerarası arabuluculuk ile ilgili hazırlanan birçok çalışmada Belçika'nın özellikle sağlık hizmetleri alanında önde gelen örnek uygulama olarak gösterilmesidir⁴³. Belçika'daki bu kültürlerarası arabuluculuk müessesesi 1991 yılından günümüze istikrarlı ve gelişerek uygulanmıştır. Belçika'da ilk olarak 3 yıllık bir müfredat eğitimi ön görülmüş 2008 yılında kültürlerarası arabuluculuğun görev tanımı güncellenmiş ve 2015 yılında tekrar ele alınmıştır. Kraliyet Kararnameleri ile kültürlerarası arabulucuların finansmanı için düzenlemeler yapılmış ve Kültürlerarası Arabuluculuk ve Politika Destek Biriminin hastanelerde bulunan kültürlerarası arabulucular ile olan ilişkisi ve sorumlulukları net bir şekilde

---

⁴¹ Verrept: What Are the Roles of Intercultural Mediators in Health Care and What Is the Evidence on Their Contributions and Effectiveness in Improving Accessibility and Quality of Care for Refugees and Migrants in the WHO European Region?, s. 6.

⁴² Azarkan, Ezeli: Uluslararası Hukukta Sağlık Hakkı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s. 169.

⁴³ Theodosiou& Aspioti (Ed.): Authors: Klemm/ Wittgen/ Coune/ Verrept/ Cruz/ Diniz/ Panagiotopoulou/ Papagiannopoulou/ Rozi/ Basili/ Bianconi/ Raguso/ Kaczmarczyk: Research Report On Intercultural Mediation For Immigrants In Europe, s. 11 vd.; Erdilmen: Frameworks and Good Practices of Intercultural Mediationfor Migrant Integration in Europe, s. 9 vd; European Union, TIME Train Intercultural Mediators for a Multicultural Europe: Training Course for Intercultural Mediators for Immigrant, s. 27- 28.

tanımlanmıştır⁴⁴. Konuyla ilgili hazırlanan AB destekli bir araştırma raporunda; Belçika'daki kültürlerarası arabuluculuk uygulamasının göçmen ve diğer kültürel ögelere sahip gruplar için yapıcı bir örnek teşkil ettiği ve bu sistemin özellikle göçmen ve/veya Roman halkının yoğunlaştığı Avusturya, Yunanistan, Polonya ve Portekiz'e entegre edilmesi gerektiği önerisi yapılmıştır⁴⁵.

Belçika devleti göç politikasında iyileştirmeler yapmak için 1988 yılından itibaren ciddi adımlar atmış ve konuyla alakalı uzmanların (hekimler, tıp sosyologları ve antropologların) görüşlerini de dikkate alarak hastanelerde kültürlerarası arabuluculuk projesini tasarlamıştır. 1990'ların ikinci yarısından itibaren sağlık sistemine büyük ölçüde entegre edilen bu uygulama günümüzde 52'den fazla hastanede yaklaşık 100'ün üzerinde kültürlerarası arabulucunun istihdam edildiği tutarlı ve yaygın bir uygulama örneği olarak gözlemlenmiştir⁴⁶.

Kültürlerarası arabuluculuk, göçmenler başta olmak üzere farklı kültürel dinamiklerde olan insanların iyi ve yeterli sağlık hizmetlerine erişimi için uygun diyalog köprüleri olarak tasarlanmıştır⁴⁷. Belçika'da

---

⁴⁴ Erdilmen: Frameworks and Good Practices of Intercultural Mediation for Migrant Integration in Europe, s. 10.

⁴⁵ Mayr, S./Wittgen, G./Theodosiou, A./Aspioti, M./Coune, I./Verrept, H./Cruz, C./Diniz, M./Panagiotopoulou, A.I./Papagiannopoulou, M. T./Bianconi, L./Raguso, C./Kaczmarczyk, D.: Train Intercultural Mediators for a Multicultural Europe, TIME, 2015, s. 10- 17.

⁴⁶ Erdilmen: Frameworks and Good Practices of Intercultural Mediation for Migrant Integration in Europe, s. 11.

⁴⁷ Belçika'da sağlık hizmetlerinin göçmenlere sunulmasında kültürlerarası arabulucuların pozitif rolü şu örneklerle açıklanmaktadır:

-Faslı bir baba oğlunun epileptik nöbetlerinin sebebinin bir "Cin" olduğunu düşünmektedir. Bu dini inanca dayalı kültürel dokunun farkına varılamamış olması hekim tarafından uygulanmak istenen tedavi metodunun işlevsiz kılınmasına sebep olabilecektir.

-Cinsiyetçi ayrımın güçlü olduğu bir kültürel dokudan gelen yeni doğum yapmış bir kadının kocasının önünde çocuğunu nasıl emzireceği konusunda bir erkek sağlıkçı tarafından bilgilendirilmesi kadın kasta için utanç verici bir durum olarak algılanabilecek ve tedavi için işbirliği yapmasını engelleyebilecektir.

-Belçika'da yaşanan bir vakada Türkiyeli bir hasta vefat ettikten sonra yakınları hastanede ciddi çatışmalar yaşamıştır. Kültürlerarası arabulucu, sevilen birinin ölümünden sonra Türkiyeli ailenin beklenti ve istekleri

Kültürlerarası Arabuluculuk Birim Başkanı olan Hans Verrept ile Isabella Coune tarafından hazırlanan toplam 73 maddeden oluşan ve kültürlerarası arabuluculuk ile ilgili hizmetlerin standartlaştırıldığı ilk metin olma özelliği taşıyan “Sağlık Hizmetlerinde Kültürlerarası Arabuluculuk Klavuzu” önemli kaynaklar arasında yer almaktadır⁴⁸. Bu Klavuz'da sağlık hizmetlerinde kültürlerarası arabuluculuk, “*dil engellerinin, sosyokültürel farklılıkların ve etnik gruplar arasındaki gerginliklerin olumsuz sonuçlarını azaltmayı amaçlayan bir dizi faaliyet*” olarak tanımlanmıştır⁴⁹. Anlaşılabacağı üzere kültürlerarası arabulucu, tüm çatışmaların çözülmesinde faaliyet yürüten bir model olarak tasarlanmamıştır. Bu kişiler, dil ve kültür bariyerlerinden doğduğu anlaşılan çatışmalarda arabuluculuk fonksiyonu üstlenebilecektir⁵⁰.

Hastanelere ayrılan bütçelerden finanse edilen bu uygulama Federal Sağlık Hizmeti (Federal Public Service for Health), Gıda Zinciri Güvenliği ve Çevre (Safety of the Food Chain and Environment) gibi yapıların bir parçası olarak hareket eden “Kültürlerarası Arabuluculuk ve Politika Destek Birimi (Intercultural Mediation and Policy Support Unit)”

---

hakkında hizmet sağlayıcı ile vefat edenin yakınları arasında çatışma riskini azaltan önerilere katkı sunacaktır. Bkz. Verrept, Hans& Coune, Isabelle: Guide for Intercultural Mediation in Health Care, https://www.health.belgium.be/sites/default/files/uploads/fields/fpshealth_theme_file/2017_11_14_guide_english_0.pdf , Erişim Tarihi: 16.03.2024.

⁴⁸ <https://www.health.belgium.be/en/health/taking-care-yourself/patient-related-themes/intercultural-mediation>, Erişim Tarihi: 16.04.2024.

⁴⁹ Verrept& Coune: Guide for Intercultural Mediation in Health Care, s. 7. Kültürlerarası arabulucu bu tanımın amacını gerçekleştirebilmek için çeşitli araçlara erişim sağlamalıdır. Bu araçlar Klavuz'da şu şekilde sıralanmıştır: “1- Kültürlerarası arabulucunun iletişim bilgilerini içeren bir hastane/kurum kimliği/kartviziti, 2- Kültürlerarası arabulucuyu hastane/kurum personeli olarak açıkça tanımlayan bir işaret (hastane önlüğü, rozet vb.), 3- Kişisel e-posta adresi ve internet erişimi olan bir bilgisayar, 4- Ulaşılabilir olması için kişisel bir telefon veya cep telefonu, 5- Sözlükler ve diğer araçlar (örneğin anadilde tıbbi ansiklopediler), 6- Farklı dilde bir alfabe kullanan kültürlerarası arabulucular için (örneğin, Arapça, Kiril alfabesi gibi)I anadillerinde internet aramaları yapabilmeleri için uyarlanmış klavyeler.” Verrept& Coune: Guide for Intercultural Mediation in Health Care, s. 30.

⁵⁰ Verrept& Coune: Guide for Intercultural Mediation in Health Care, s. 28.

tarafından koordine edilmektedir. Bu birim aynı zamanda Kültürlerarası Arabulucuların değerlendirilmesi ve eğitim süreçlerinin yürütülmesinden de sorumludur⁵¹. Ayrıca kültürlerarası arabulucuların görev ve rolleri hakkında bilgi vermek ve yaşanan sorunların çözümü için stratejiler geliştirmek için devlet kurumlarını, arabulucuları ve ilgili diğer temsilcileri bir toplantı masasında buluşturmaktadır⁵².

Belçika 2009 yılında kültürlerarası arabuluculuk müessesesini video konferans teknolojisi ile buluşturmuş ve arabulucuların hastane dışında da hizmet verebilmesinin önünü açmıştır. Bu sistem ile birlikte farklı etnik grupların hastane dışında kültürlerarası arabuluculuk hizmetinden faydalanabilmesinin önü açılmıştır⁵³. Ayrıca, 2017 yılında Belçika hükümeti kültürlerarası sağlık politikalarının bir parçası olarak yüz yüze arabuluculuk ile beraber uzaktan kültürlerarası arabuluculuk uygulamasını genişleten bir hizmeti yaşama geçirmiştir. Arabulucular video konferans yoluyla oluşan çatışmalara ilişkin çözüm arayışında bulunmuştur. Bu proje ile sadece yatan hastaların bulunduğu hastaneler

---

⁵¹ Mayr/ Wittgen/ Theodosiou/ Aspioti/ Coune/ Verrept/ Cruz/ Diniz/ Panagiotopoulou/ Papagiannopoulou/ Bianconi/ Raguso/ Kaczmarczyk: Train Intercultural Mediators for a Multicultural Europe, s. 8- 9.

⁵² Erdilmen: Frameworks and Good Practices of Intercultural Mediationfor Migrant Integration in Europe, s. 10. Kültürlerarası arabuluculuk, göçmenlerin entegrasyonu için çalışan bir müessese olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak bu alanın yeterlilik ve profesyonelleşme yolunda sistematik olarak ele alınmasına yönelik AB bünyesinde çok nadir resmi politika yürütülmektedir. Nitekim Belçika Federal Halk Sağlığı Hizmeti'nin resmi web adresinde kültürlerarası arabuluculuk ile ilgili Verrept&Isabella ikilisi tarafından hazırlanan "Sağlık Hizmetlerinde Kültürlerarası Arabuluculuk Klavuzu" çalışması doğrudan yer bulmuştur. Verrept& Coune: Guide for Intercultural Mediation in Health Care, s. 12 vd.

⁵³ Bu sistem ile birlikte, Farsça, Arapça, Rusça ve Türkçe dillerinde iş günlerinin 9:00-12:30 ve 13:30-16:30 saatleri arasında video konferans yoluyla doğrudan kültürlerarası arabuluculuk hizmetleri verilirken diğer diller için ise öncesinden randevu almak gerekmektedir. Bkz. Mayr/ Wittgen/ Theodosiou/ Aspioti/ Coune/ Verrept/ Cruz/ Diniz/ Panagiotopoulou/ Papagiannopoulou/ Bianconi/ Raguso/ Kaczmarczyk: Train Intercultural Mediators for a Multicultural Europe, s. 18.

değil tüm hastaneler ve birinci basamak bakım merkezlerine kültürlerarası arabuluculuk hizmetinin genişletilmesi ön görülmüştür⁵⁴.

IV. KÜLTÜRLERARASI ARABULUCULUK UYGULAMASININ TÜRKİYE AÇISINDAN ÖNEMİ

Türkiye, son 10 yıl içerisinde Ortadoğu'da yaşanan göç hareketleri sebebiyle sayısal olarak 4 milyonu aşkın geçici veya uluslararası koruma altında olan yabancı ülke vatandaşlarına ev sahipliği yapan bir "göçmenler ülkesi" haline dönüşmüştür⁵⁵. Bu göçmen yoğunluğu, beraberinde uyum sorununu ve bu sorun için rasyonel çözüm yöntemlerine yönelik tartışmaları meydana getirmiştir.

Türkiye içerisinde bulunan yabancıların uyum sorunu ilk kez 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile gündeme gelmiştir⁵⁶. 6458 sayılı Kanununun 96'ncı maddesine göre uyum, "*yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirdikleri ülkede veya geri döndüklerinde*

---

⁵⁴ Erdilmen: Frameworks and Good Practices of Intercultural Mediation for Migrant Integration in Europe, s. 11. Video konferansı ile kültürlerarası arabuluculuk hizmeti veren hastaneler şu şartlarla hizmeti verebilmektedir: "1- Kültürlerarası arabulucunun bir kulaklığa ve hasta ile sağlayıcı arasındaki gizliliğini koruyan sessiz bir alan, 2- Kültürlerarası arabulucunun, 'video ile uzaktan kültürlerarası arabuluculuk' konulu özel bir eğitim almış olması gerekmektedir, 3- Her iki tarafın da sağlıklı şekilde video konferans yürüttüğüne ilişkin uygun teknik şartlar sağlanmalı, 4- Kurum (Kültürlerarası Arabuluculuk Birimi), video ile uzaktan kültürlerarası arabuluculuk yapacak kişiyi atamaktadır, 5- Kurum bu yöntemi teşvik edecek ve iyi bir internet bağlantısının kurulmasından sorumlu olacaktır." Verrept & Coune: Guide for Intercultural Mediation in Health Care, s. 31.

⁵⁵ UNHCR, Türkiye Bilgi Notu, Şubat 2023, Bkz. https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2023/03/Bi-annual-fact-sheet-2023-02-TurkiyeF_TR.pdf, Erişim Tarihi: 16.03.2024.

⁵⁶ Baran Çelik, Neşe: Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı, C. 1, 2015, s. 130- 131.

ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak” olarak açıklanmıştır. Bu kapsamda Göç İşleri Başkanlığı bünyesinde Uyum ve İletişim Genel Müdürlüğü oluşturulmuş ve uyum politikasının yürütülmesinde kendisine ödevler yüklenmiştir. Göç İşleri Başkanlığı sosyal “uyum”u, “*Hem yabancının hem de ev sahibi toplumun sosyo - kültürel ve ekonomik gelişmesine katkıda bulunmayı hedefleyen, asimilasyoncu olmayan, ev sahibi toplumun da göçmenlere uyum sağlanmasını ve yabancıların kendi yeteneklerini ekonomik, sosyal ve kültürel alanlar dahil olmak üzere yaşamın tüm alanlarında gerçekleştirmesini amaçlayan, gönüllülük esaslı politika.*” olarak tanımlamaktadır⁵⁷. Göçmenlerin ev sahibi ülke ile bütünleşme süreçleri ele alınırken olağan şekliyle “entegrasyon” terimi kullanılmaktadır. Türkiye’nin entegrasyon terimi yerine “sosyal uyum” terimini kullanması, Türkiye’de bulunan göçmenlerin geçici koruma statülerinin sınırlılığı ile ilişkilendirilmiş ve ülkelere dönmeleri planlanan bir göçmen nüfusunun “kısa süreli” Türkiye toplumuna dahlinin sosyal uyum ile ele alındığı vurgulanmıştır⁵⁸. Ayrıca, Türkiye’nin entegrasyon terimini tercih etmemesinin bir diğer sebebi olarak, bu terimin biyolojik ve mekanik alanlarda yaygın olarak kullanılması ve “bütüne başarılı şekilde eklenmeyi” içeren olumsuz bir çağrışımı olması öne sürülmüştür⁵⁹. Bu tespitlere karşın Türkiye’nin göçmen politikasında “matruşka” haline dönüşen Suriyeli göçmenlerin ülkelerine dönüp dönmeyeceği belirsizliğini korumaya devam etmektedir⁶⁰. Türkiye’de “geçici koruma statüsü”⁶¹ ile kalan Suriyeli göçmenler için yaşam bulması muhtemel bir

⁵⁷ <https://www.goc.gov.tr/uyum-hakkinda>, Erişim Tarihi: 16.03.2024.

⁵⁸ Güler, Hasan: Türkiye’de “uyum” ama nasıl?, KAÜİİBFD., C. 11, Ek Sayı 1, 2020, s. 265.

⁵⁹ Alkan Aykaç& Karakaş: Entegrasyon, Asimilasyon ve Uyum Kavramları Arasında Türkiye’nin Seçimi, s. 424 vd.

⁶⁰ Mengü, Enver& Yaman, Ömer Miraç: Türkiye’deki Suriyelilerin Geleceğine İlişkin Göç Politikasına Saha Çalışmalarının Bakışı: Nitel Bir Çalışma, Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, C. 12, S. 4, 2023, s. 1730.

⁶¹ 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 96’ncı maddesinde “geçici koruma statüsünü” şu şekilde açıklamaktadır: “*MADDE 91 – (1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma*

geri dönüş politikasının uygulanması halinde Göç İşleri Başkanlığının verilerine göre 09.05.2024 tarihi itibarıyla Türkiye'de bulunan 3.155.536 Suriyeli göçmenin⁶² hangi ölçüde geri dönüş politikasına dâhil olacağı da belirsizliğini korumaktadır. Sayıları milyonları bulan bu göçmen grubu Türkiye'nin eğitim, sağlık, adalet gibi temel kamusal alanlarının hizmetlerinden faydalanmakta olup 2023 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre toplam 238.000 Suriyeli göçmene Türkiye vatandaşlığı verilmiştir⁶³. Vatandaşlık alan bu Suriyelilerin göçmen olarak Türkiye toplumu içerisinde varlıkları devam edecektir. Zira önceki bölümlerde de açıklandığı üzere yabancı kültürden bir birey hakim kültürle uyrukluğa bağlı kursa bile kendi kültürü ile yaşamaya devam edecektir. Suriyeli göçmenlerin vatandaşlık kazanmasında en çok başvurulan yöntemin "istisnai yol"⁶⁴ olması⁶⁵ ve bu usulde genel yolla

---

sağlanabilir. (2) Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir." Türkiye'de bulunan Suriyelilerin gerek 6458 sayılı Kanun ve gerekse 5543 sayılı Kanun hükümleri gereği "göçmen" olarak tanımlanmadığını çalışmanın önceki bölümlerinde açıklamıştık. Suriyeliler için Türkiye tarafından tanınan hukuki statü geçici koruma statüsü olmakla beraber, bu grup için "göçmen" terimini kullanmamızın sebebi Türkiye açısından hukuki statülerine yapılan bir gönderme değil, yine önceki bölümlerde vurguladığımız Birleşmiş Milletler tanımıdır. Zira vatandaşlık alan Suriyelilerin sayıca fazlalığı ve "geçici" olarak kurgulanan statününün 13 yılı aşkın süredir devam ediyor oluşu 6458 ve 5543 sayılı Kanunların Suriyelilerin statüsünü açıklamadaki tutarlılığını zayıflattığı kanaatini taşımaktayız.

⁶² https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?gad_source=1&gclid=EAIaIQobChMI9sn6iyZhgMV1zsGAB3gYgPREAAYASAAEgJWpPD_BwE, Erişim Tarihi: 09.05.2024.

⁶³ <https://www.bbc.com/turkce/articles/c1e29v09d3eo>, Erişim Tarihi: 16.03.2024.

⁶⁴ 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 12'nci maddesinde Türk vatandaşlığının kazanılmasında istisnai haller şu şekilde sıralanmıştır: "(1) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla Cumhurbaşkanı kararı ile aşağıda belirtilen yabancılar Türk vatandaşlığını kazanabilirler. a) Türkiye'ye sanayi tesisleri

vatandaşlık kazanmanın koşullarının⁶⁶ aranmaması Suriyeliler için rasyonel uyum politika araçlarının devreye konulması aciliyetini arttırmaktadır. Zira vatandaşlık kazanacak olan yabancılar için (Suriyeliler de dahil olmak üzere) genel olarak vatandaşlığa alınma yolunda aranan ve genel olarak da kişi ile vatandaşlığına geçmek istediği devlet arasındaki sıkı irtibat, uyum ve bütünleşmeyi tespite yönelik olduğu ifade edilen şartların hiç birinin aranmaması sebebiyle Türk vatandaşlığını kazanmış olsalar bile toplumla uyum sağladıkları sonucuna

---

getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen ve ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulan kişiler. b) (Ek: 28/7/2016-6735/27 md.) 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 31 inci maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet izni alanlar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu. c) Vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler. d) Göçmen olarak kabul edilen kişiler. (2) (Ek: 19/10/2017-7039/29 md.) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek hali bulunanların talepleri Bakanlıkça reddedilir.”.

⁶⁵ Suriyelilere vatandaşlık verilmesinde en çok başvurulan yöntem 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 12'nci maddesinde sıralanan istisnai hallerdir. Normalde bireysel olarak yabancılar için işletilen istisnai yolla vatandaşlık verilmesi Suriyeliler açısından toplu yolla vatandaşlık kazanılması sürecine dönüşmüştür. Bkz. Cantürk, Safure: Suriyeli Sığınmacıların Vatandaşlığa Geçiş Sürecinde Sosyo-Ekonomik Kapasitenin Rolü, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, C. 16, Eğitim ve Toplum Özel Sayısı, Aralık 2020, s. 6171.

⁶⁶ 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 11 (1) maddesinde genel yolla vatandaşlığın kazanılmasının koşulları şu şekilde sıralanmaktadır: “*Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılar da; a) Kendi millî kanununa, vatansız ise Türk kanunlarına göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak, b) Başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmek, c) Türkiye’de yerleşmeye karar verdiğini davranışları ile teyit etmek, ç) Genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığı bulunmamak, d) İyi ahlak sahibi olmak, e) Yeteri kadar Türkçe konuşabilmek, f) Türkiye’de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olmak, g) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak, şartları aranır.”.*

varılamaz⁶⁷. Bu sebeple göçmenlerin ev sahibi ülke ile bütünleşmesini ifade eden entegrasyon politikalarının da gündeme gelmesi hedeflenen sosyal uyumun yakalanması açısından kritik bir öneme sahiptir⁶⁸.

Göçmenlerin buldukları devletlere entegrasyonunu puanlayan bir kurum olan MIPEX (Migrant Entegration Policy Index) verilerine göre, Türkiye yarı yarıya uyumlu bir entegrasyon politikasına sahiptir. “İşgücü Piyasası Hareketliliği, Aile Birleşimi, Eğitim, Sağlık, Siyasi Katılım, Daimi İkamet, Uyrukluk Kazanmaya Erişim, Ayrımcılık Karşıtlığı” gibi alanlarda yürütülen politikaların puanlaması neticesinde alınan ortalamada Türkiye'nin göçmen entegrasyon politikası 100 üzerinden 43 olarak belirlenmiştir⁶⁹. 6458 sayılı Kanun göçmenlerin Türkiye ile uyumuna ilişkin iyileştirmeler öngörmüş olsa da Türkiye'nin bir göç ülkesi olduğunu kabul etme ve ona göre politikalar oluşturma hususunda tutuk kalmıştır⁷⁰.

⁶⁷ Baran Çelik, Neşe: Güncel Gelişmeler Işığında Türk Vatandaşlığının İstisnai Haller Kapsamında Kazanılması, TBB Dergisi, S. 130, 2017, s. 412.

⁶⁸ Çalışmada Türkiye mevzuatında göçmenler açısından benimsenen “sosyal uyum” teriminin kullanılmasına özen gösterilmekle beraber, istifade edilen kaynaklarda entegrasyon terimine yer verildiği için bu kavram metinden dışlanmamıştır. Kalıcı şekilde ev sahibi ülkede kalması muhtemel göçmen grupları için entegrasyon terimini, geçici olarak kalıp menşei ülkeye geri dönmesi planlanan göçmen grupları için “sosyal uyum” terimini kullanan çalışmaların aksine; bahsi geçen Suriyeli göçmenlerin geri dönüşlerinin siyasal, sosyal ve ekonomik açıdan karmaşıklığı ve politik açıdan belirsizliği sebebiyle akademik açıdan bu ayrıma gidilmesi değerli görülmemiştir.

⁶⁹ MIPEX, Türkiye- 2019, Bkz. <https://mipex.eu/turkey>, Erişim Tarihi: 16.03.2024.

⁷⁰ Güler: Türkiye’de “uyum” ama nasıl?, KAÜİİBFD., C. 11, Ek Sayı 1, 2020, s. 265. Türkiye'nin göçmen entegrasyon politikasındaki yetersizliklerini yansıtan birçok vaka bulunmaktadır. Bu vakaların en çarpıcılarından birisi Adana’da kaçak şekilde kurulan ve göçmenlerin göçmenleri “tedavi” etmeye çalıştığı “kaçak hastane” vakasıdır. 2020 yılı içerisinde tespit edilen bu kaçak hastanede, kendisini “sağlıkçı” olarak nitelendiren bir göçmen grubu yine göçmenlere yönelik sağlık hizmeti sunmaya çalışmıştır. Bkz. <https://www.cnnturk.com/turkiye/adanada-dolaplarin-icinden-girilen-kacak-hastaneye-baskin?page=1>, Erişim Tarihi: 16.03.2024. Her yönüyle kriminal olduğunu hissettiren bu mekânın göçmenler tarafından ilaçlı tedavi, doğum, ameliyat gibi ağır neticeleri

Belçika örneğinde açıklandığı üzere, sağlık hizmetlerinden faydalanan bir göçmenin karşılaşmış olduğu uyumsuzluk veya çatışmaları çözmeye konusunda hastanede istihdam edilen ve her iki kültürü de tanıyan bir kültürlerarası arabulucunun rol üstlenmesi göçmenlerin resmi kurumlar üzerinden hizmeti daha kolay şekilde almasını sağlayabilecektir. Sağlık hizmetleri alanında kültürlerarası arabuluculuğun özel olarak vurgulanmasının sebebi, küresel ölçekte öncelik verilen bir uygulama alanı olması ile ilişkilidir⁷¹. Ancak göçmenlerle kurulan ilk temaslar da dahil olmak üzere, ülke içerisinde bulunduğu zaman diliminde temas ettiği; eğitim başta olmak üzere tüm resmi ve/veya özel kurumlarla yaşayacağı diyaloglarda kültürlerarası arabuluculuk sisteminin işlevselliği tartışmaya açılabilir. Göç İdaresi Uyum ve İletişim Genel Müdürlüğü başta olmak üzere, Sosyal Hizmetler, yerel yönetimler, AFAD, KIZILAY gibi kurumlar göçmenler ile ilgili yürüttükleri çalışmalarda Türkiye açısından uygulanabilir bir kültürlerarası arabuluculuk modelini belirleyip uygulamaya geçirmeleri, toplumsal uyumu arttırmaya yönelik rasyonel bir adım olacaktır⁷².

---

olabilecek sağlık süreçlerinde tercih edilebilir bir seçenek olarak kullanılması sağlık hizmetleri alanında Türkiye'nin uygulamış olduğu göçmen-uyumlaştırma politikasının yeterliliği meselesinde soru işaretleri yaratmaktadır.

⁷¹ Verrept, Hans: What are the roles of intercultural mediators in health care and what is the evidence on their contributions and effectiveness in improving accessibility and quality of care for refugees and migrants in the WHO European Region?, Health Evidence Network synthesis report 64, World Health Organization Regional Office for Europe, 2019, s. 6 vd.

⁷² Kültürlerarası arabuluculuğun bahsi geçen genel etkileri toplumsal uyum ve barışa daha çok ihtiyaç duyduğumuz doğal veya insan eliyle meydana gelen afet süreçlerinde daha da önem kazanmaktadır. Yakın dönemde yaşanan ve tüm ülkemizi derinden yaralayan Kahramanmaraş merkezli iki felaket, kültürlerarası arabuluculuk ile afet arasındaki elzem bağı özel olarak vurgulamamızı gerekli kılmaktadır. Zira 2023 tarihli Göç Araştırmaları Derneği tarafından hazırlanan ve saha araştırmalarına dayanan bir rapora göre deprem bölgelerinde, göçmenler; deprem koşullarından kaynaklanan spesifik bir ayrımcılık, nefret söylemi ve düşmanlaştırma içeren davranış ve söylem kalıpları ile karşı karşıya kalabilmektedir. İlgili raporda afet koordinasyonu, afetzedelerin kurtarılması, vefat edenlerin defnedilmesi, barınma, gıda, temiz içme suyu, hijyen, genel afet yardımlarına erişim gibi konularda göçmenlerle kurulan kimi temasların işlevsel yöntemlerle

VII. SONUÇ

Modern dünya, farklı kültürlerden gelen bireylerin uyumlu bir şekilde bir arada yaşayabilme arayışlarını sürdürmektedir. Avrupa Birliği'ndeki pratik uygulamalar, kültürlerarası arabuluculuğun göçmenlerin ev sahibi ülkeye entegrasyonunda önemli bir rol oynayabilecek bir işlevi olduğunu göstermektedir. Klasik anlamda çeviri biliminden farklı olarak; çatışma çözüm metodolojisi alanında uzmanlık ve göçmen kültürüne vakıf olma gibi unsurları da içerisinde barındıran bu arabuluculuk faaliyeti, göçmenlerin sağlık başta olmak üzere diğer temel haklarına erişimini kolaylaştıran bir müessese olarak kabul görmektedir. Belçika, Almanya, Fransa, İsviçre, İtalya gibi birçok Avrupa ülkesinde uygulama alanı bulan bu kurum, göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırma gündemini daha ön planda tutan uygulama örneklerini açığa çıkarmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, toplamda 17 Avrupa Birliği üyesi devlet sağlık hizmetlerinde kültürlerarası arabuluculuk uygulamasının genişlemesini desteklemektedir. Belçika ise, 1990'lı yıllardan günümüze kültürlerarası arabuluculuğun sağlık hizmetlerine entegrasyonu konusunda öncü konumda olmuştur. Belçika uygulaması göstermiştir ki, göçmenler kendi kültürlerini tanıyan ve çatışma çözüm yöntemleri konusunda yetkin kişilerin aracılık faaliyetleri ile daha rahat şekilde sağlık hizmetlerine erişim sağlamaktadır. Ayrıca, küresel salgın hastalığın yaygınlaştığı dönemlerde telekonferans hizmeti ile kültürlerarası arabuluculuk faaliyetlerini devam ettirmesi takdiri hak etmektedir. Toplumsal uyum ve barışa en çok ihtiyaç duyulan salgın ve afet dönemlerinde bu spesifik alanın yaşanacak muhtemel çatışmaları engellemede ve/veya mevcut çatışmaları çözmede önemli katkıları bulunacaktır.

Yakın dönemde Ortadoğu'da yaşanan askeri, politik ve sosyolojik gelişmeler yoğun göç hareketlerinin yaşanmasına sebep olmuş ve Türkiye de bu göç hareketlerinden etkilenmiştir. BM raporlarında "göçmenler ülkesi" haline dönüştüğü tespit edilen Türkiye'nin kültür

---

yapılamadığı ve çeşitli olumsuzlukların yaşanmasının önlenemediği ifade edilmektedir. Bkz. Sert, Deniz/ Danış, Didem/ Sevinin, Eda: Göç ve Deprem: Durum Tespit Raporu, Göç Araştırmaları Derneği ve Fredrich Ebert Stitiftung Derneği, İstanbul 2023, s. 4 vd.

farklılıklarından doğabilmesi muhtemel çatışmaları önleme ve çözme başlığını gündemine daha yoğun şekilde alması gerekmektedir. Zira Türkiye hakkında hazırlanan MIPEX raporu ve yaşanan olumsuz vakalar göstermektedir ki, göçmenlerin temel haklara sorunsuz şekilde erişimi daha fazla güçlendirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Yönetmelik açıdan kültürlerarası arabuluculuk faaliyetlerinin başta sağlık olmak üzere, eğitim ve adalet gibi temel kamusal alanlarda yaygınlaştırılması Türkiye'nin toplumsal uyum ve barışını arttıracaktır. Özellikle sağlık hizmetleri alanında yürütmüş olduğu uygulamalarla birçok BM ve AB raporunda örnek olarak işaret edilen Belçika uygulamasının sağlık hizmetleri alanı için model olarak ele alınması göçmen uyum politikasına olumlu katkılar sunacaktır.

KAYNAKÇA

- AKINCI, Buket/ NERGİZ, Ahmet/ GEDİK, Ercan: Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul, Göç Araştırmaları Dergisi, C. 1, S. 2, Temmuz- Aralık 2015.
- ALKAN AYKAÇ, Songül& KARAKAŞ, Mehmet: Entegrasyon, Asimilasyon ve Uyum Kavramları Arasında Türkiye'nin Seçimi, İktimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi, Göç ve Mültecilik Özel Sayısı, 2022.
- AZARKAN, Ezeli: Uluslararası Hukukta Sağlık Hakkı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018.
- BARAN ÇELİK, Neşe: Güncel Gelişmeler Işığında Türk Vatandaşlığının İstisnai Haller Kapsamında Kazanılması, TBB Dergisi, S. 130, 2017.
- BARAN ÇELİK, Neşe: Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı, C. 1, 2015.
- BAYRAM, Mehmet Hanifi: Avrupa Birliği Hukuku Dersleri, Ankara 2018.
- BINANCHINI, Elena: The intercultural mediation: facilitate relations between immigrants and native born citizens, Rivista di Criminologia, Vittimologia e Sicurezza – Vol. IX – N. 1 – Gennaio-Aprile 2015. Bkz. https://www.researchgate.net/publication/304201887_The_Intercultural_Mediation_facilitate_relations_between_immigrants_and_native_born_citizens , Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- CANTÜRK, Safure: Suriyeli Sığınmacıların Vatandaşlığa Geçiş Sürecinde Sosyo-Ekonomik Kapasitenin Rolü, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, C. 16, Eğitim ve Toplum Özel Sayısı, Aralık 2020.
- CHETAIL, Vincent: The Transnational Movement of Persons under General International Law: Mapping the Customary Law Foundations of International Migration Law, Research Handbook on International Law and Migration, CHETAIL, Vincent /

- BAULOZ GLOUCESTER, Céline (Ed.), Edward Elgar Publishing, Massachusetts 2014. Bkz. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2459366 , Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- COCKERHAM, William C.: Medical Sociology, Routledge: Taylor&Francis Group, London and New York 2016.
- DAHINDEN, Janine& CHIMIENTI, Milena: Professionelles Sprachmitteln und interkulturelles Vermitteln im Gesundheits-, Sozial-, und Bildungsbereich: Theoretische Perspektiven, Forschungsbericht zuhanden von INTERPRET, Neuchâtel 2002. Bkz. https://www.researchgate.net/publication/33683293_Professionelles_Sprachmitteln_und_interkulturelles_Vermitteln_im_Gesundheits-Sozial-und_Bildungsbereich_Theoretische_Perspektiven , Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- DORDEVIC, Dragana (Ed.): Authors: MARJANOVIC, Marija/IDRIS, Ivan/ HARBUTLI, Adam/ SJECLOCA, Vladimir/ MATUSCO, Rajko: Student's Handbook on Cultural Mediation, SlovakAid& UNCHR, Belgrade 2023. <https://data.unhcr.org/en/documents/download/100023> , Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- ERDİLMEN, Merve: Frameworks and Good Practices of Intercultural Mediationfor Migrant Integration in Europe, IOM UN Migration, September 2021. Bkz. <https://eea.iom.int/sites/g/files/tmzbd1666/files/documents/Frameworks%20and%20good%20practices%20of%20intercultural%20mediation.pdf> , Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- FOKIN, Vladimir/ BARYSHNIKOV, Vladimir/ BOGOLIUBOYA, Natalia/ NIKOLAEVA, Julia/ IVANNIKOV. Igor/ PORTNYAGINA, Mariya/ RVAZANTSEVA, Natalia/ ELTC, Elena/ CHERNOY, Igor: Multiculturalism in the Modern World, In International Journal of Environmental & Science Education, 11 (18), 2016. Bkz. <http://www.ijese.net/makale/1464.html> , Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- GÜLER, Hasan: Türkiye'de "uyum" ama nasıl?, KAÜİİBFD., C. 11, Ek Sayı 1, 2020.

Kültürlerarası Arabuluculuğun Toplumsal Uyum Üzerindeki Pozitif Etkileri: Avrupa Birliği'nin Göçmen Entegrasyon Politikası Kapsamında Belçika Örnek Uygulaması ve Türkiye'nin Durumu

- KOÇAK, Mustafa: Çokkültürlülük Açısından Dil Hakları, Liberte Yayınları, Ankara 2013.
- MAHAN, N. Laurana& MAHUNA, L. Joshua: Bridging the Divide: Cross-Cultural Mediation, International Research and Review: Journal of Phi Beta Delta Honor Society for International Scholars, Vol. 7, Num. 1, Fall 2017.
- MARJANOVIC, Vladimir (Ed.), Authors: VJESTICA, Saman Ali& SJEKLOCA, Vladimir: Protection Through Cultural Mediation: Handbook, UNHCR Crisis Response and Policy Centre, Belgrade 2020. Bkz. <https://data.unhcr.org/en/documents/download/83858> , Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- MAYR, S./WITTEGEN, G./THEODOSIOU, A./ASPIOTI, M./COUNE, I./VERREPT, H./CRUZ, C./DINIZ, M./PANAGIOTOPOULOU, A.I./PAPAGIANNPOULOU, M. T./BIANCONI, L./RAGUSO, C./KACZMARCZYK, D.: Train Intercultural Mediators for a Multicultural Europe, TIME, 2015. Bkz. http://www.mediation-time.eu/images/O2_English.pdf , Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- MENGÜ, Enver& YAMAN, Ömer Miraç: Türkiye'deki Suriyelilerin Geleceğine İlişkin Göç Politikasına Saha Çalışmalarının Bakışı: Nitel Bir Çalışma, Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, C. 12, S. 4, 2023.
- MIPEX, Türkiye- 2019, Bkz. <https://mipex.eu/turkey> , Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- NIESSEN, Jan& HUDDLESTON, Thomas: Handbook on Integration for policy-makers and practitioners, European Commission, April 2010. Bkz. https://migrant-integration.ec.europa.eu/sites/default/files/2010-04/doc1_12892_168517401.pdf, Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- NUHOĞLU, Ayşe: Sünnet ve Ceza Hukuku, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 2, 2013.
- OK ŞEHİTOĞLU, Betül: Türkiye'de Göçmenlerin Entegrasyonu Mevcut Durum ve Öneriler, İLKE İlim Kültür Vakfı Yayınları, İlke Politika Notu 35, İlke Yayın No: 115, 2021. Bkz.

- https://ilke.org.tr/images/yayin/pn_35/todam_pn_35.pdf, Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- ÖZEL, Sibel: Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü, YÜHFD., C.XVII, S. 2, 2020.
- PAREKH, Bhikhu: Çok Kültürlülüğü Yeniden Düşünmek, Bilge Tanrıseven (Çev.), Phoenix Yayınevi, Ankara 2002.
- PERRUCHOUD, Richard& REDPATH CROSS, Jillyanne (Ed.): Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Uluslararası Göç Hukuku No: 31, 2. Baskı. Bkz. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf, Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- PORTERA, Agostino/ TREVISAN, Michael S./ MILANI, Marta: A Status Report on School Intercultural Mediation in Europe, Journal of Educational, Cultural and Psychological Studies, No. 22, 2020. Bkz. https://www.researchgate.net/publication/347651253_A_Status_Report_on_School_Intercultural_Mediation_in_Europe , Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- PORTERA, Agostino: "Intercultural Mediation From a European Perspective", BUSH, Dominic (Ed.): The Routledge of Intercultural Mediation, Routledge Taylor& Francis Groupe, New York and London 2023.
- PORTERA, Agostino: Intercultural Competences in Mediation, Counselling and Psychotherapy, PORTERA, Agostino/ MOODLEY, Roy/ MILANI, Marta (Ed.): In Intercultural Mediation Counselling and Psychotherapy in Europe, Cambridge Scholars Publishing, 2020. Bkz. <https://www.cambridgescholars.com/resources/pdfs/978-1-5275-4668-4-sample.pdf> , Erişim Tarihi: 16.03.2020.
- RAKOVIKA, Blodina& LANOVITZ, Sara: Cultural Mediation: An inclusive solution to help reduce the cultural and language barriers experienced by survivors of trafficking, Hibiscus Initiatives, London 2021. Bkz. <https://wearenwjc.org.uk/resource/cultural-mediation-an-inclusive-solution-to-help-reduce-the-cultural-and-language->

Kültürlerarası Arabuluculuğun Toplumsal Uyum Üzerindeki Pozitif Etkileri: Avrupa Birliği'nin Göçmen Entegrasyon Politikası Kapsamında Belçika Örnek Uygulaması ve Türkiye'nin Durumu

- [barriers-experienced-by-survivors-of-trafficking/](#) , Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- SERT, Deniz/ DANIŞ, Didem/ SEVİNİN, Eda: Göç ve Deprem: Durum Tespit Raporu, Göç Araştırmaları Derneği ve Fredrich Ebert Stitiftung Derneği, İstanbul 2023. Bkz. <https://gocarastirmalaridernegi.org/tr/calismalar/arastirmalar/goc-ve-deprem-durum-tespit-raporu/311-goc-ve-deprem-durum-tespit-raporu> , Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- SJEKLOCA, Vladimir (Ed.): Authors: MARJANOVIC, Marija& HARBUTLI, Adam: Standards On Cultural Mediation In Protection, UNHCR Crisis Response and Policy Centre, Belgrade 2021. Bkz. <https://reliefweb.int/report/world/standards-cultural-mediation-protection> , Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- THEODOSIOU, A.& ASPIOTI M. (Ed.): Authors: KLEMM, I./ WITTGEN, G./ I. COUNE, I. / VERREPT, H./ CRUZ, C./ DINIZ, M./ PANAGIOTIPOULOU, A.I./ PAPAIANNOPOULOU, M.T./ ROZI, A./ BASILI, N./ BIANCONI, L./ RAGUSO, C./ KACZMARCZYK, D.: Research Report On Intercultural Mediation For Immigrants In Europe, TIME Train Intercultural Mediators for a Multicultural Europe, 2016. Bkz. http://www.mediation-time.eu/images/TIME_O1_Research_Report_v.2016.pdf , Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- TONIOLI, Valeria& BRICHESE, Annalisa: La mediazione interlinguistica ed interculturale Competenze comunicative interculturali, tecniche e strategie dei mediatori, EL.LE, Vol. 4, Num. 3, 2015. Bkz. https://edizionicafoscari.unive.it/media/pdf/article/elle/2015/3/art-10.14277-2280-6792-ELLE-4-3-15-3_xPKcf4B.pdf , Erişim Tarihi: 16.03.2016.
- UNHCR, Türkiye Bilgi Notu, Şubat 2023, Bkz. https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2023/03/Bi-annual-fact-sheet-2023-02-TurkiyeF_TR.pdf , Erişim Tarihi: 16.03.2024.

United Nations (UN), Guidance for Effective Mediation, New York 2012. Bkz. <https://peacemaker.un.org/resources/guidance-effective-mediation> , Erişim Tarihi: 16.03.2024.

ÜYE, Saim: Amerikan Hukuku ve Asya Kültürü: Bir Karşılaştırma, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arşivi, İstanbul Barosu, S. 17, 2007.

ÜYE, Saim: Kültürel Savunma: Kavram ve Argümanlar, Ankara Barosu Dergisi, Y. 68, S. 2010/3.

VERREPT, Hans& COUNE, Isabelle: Guide for Intercultural Mediation in Health Care. Bkz. https://www.health.belgium.be/sites/default/files/uploads/fields/fpshealth_theme_file/2017_11_14_guide_english_0.pdf , Erişim Tarihi: 16.03.2024.

VERREPT, Hans: What are the roles of intercultural mediators in health care and what is the evidence on their contributions and effectiveness in improving accessibility and quality of care for refugees and migrants in the WHO European Region?, Health Evidence Network synthesis report 64, World Health Organization Regional Office for Europe, 2019. Bkz. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/327321/9789289054355-eng.pdf?sequence=3> , Erişim Tarihi: 16.03.2024.

VERREPT, Hans: What Are the Roles of Intercultural Mediators in Health Care and What Is the Evidence on Their Contributions and Effectiveness in Improving Accessibility and Quality of Care for Refugees and Migrants in the WHO European Region?, Health Evidence Network Synthesis Report 44, World Health Organization, Regional Office for Europe, 2019. Bkz. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31790163/> , Erişim Tarihi: 16.03.2024.

https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/cultural-mediator_en , Erişim Tarihi: 16.03.2024.

<https://www.ab.gov.tr/p.php?e=41515> , Erişim Tarihi: 16.03.2024.

Kültürlerarası Arbuluculuğun Toplumsal Uyum Üzerindeki Pozitif Etkileri: Avrupa Birliği'nin Göçmen Entegrasyon Politikası Kapsamında Belçika Örnek Uygulaması ve Türkiye'nin Durumu

https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/cultural-mediator_en , Erişim Tarihi: 16.03.2024.

<https://www.cnnturk.com/turkiye/adanada-dolaplarin-icinden-girilen-kacak-hastaneye-baskin?page=1> , Erişim Tarihi: 16.03.2024.

<https://www.goc.gov.tr/uyum-hakkinda>, Erişim Tarihi: 16.03.2024.